

จารึกทวารวดีวิภูติ

: หรือว่าทวารวดีจะไม่ได้อยู่ที่นครปฐม?

จารึกทวารวดีวิภูติ

: หรือว่าทวารวดีจะไม่ได้อยู่ที่นครปฐม?

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา กรมศิลปากรได้เผยแพร่คำอ่านของจารึกค้นพบใหม่ จากวัดพระงาม จ.นครปฐม ซึ่งพบเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2562

และเรียกกันแบบล้าลองในหมู่ผู้สนใจโบราณคดีว่า “จารึกทวารวดีวิภูติ” เพราะเมื่อพบจารึกหลักนี้ มีข่าวสารเผยแพร่เพียงแค่ว่ามีคำว่าทวารวดีวิภูติ อยู่ในจารึก

แน่นอนว่า จารึกหลักนี้ควรจะถูกสถาปนาขึ้นในวัฒนธรรมที่นักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์เรียกว่า “ทวารวดี” ที่เจริญอยู่ในที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทย เมื่อราว พ.ศ.1000-1500 โดยเฉพาะเมื่อจารึกหลักนี้พบที่เมืองนครปฐม อันเป็นเมืองที่มักจะเชื่อกันว่าเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดี

แถมหลายท่านก็เชื่อว่า ทวารวดีเป็นชื่อเก่าของเมืองนครปฐมเสียด้วยซ้ำ

ดังนั้น การพบจารึกที่มีคำว่า “ทวารวดี” อยู่ในนครปฐมก็น่าจะเป็นหลักฐานยืนยันชัดๆ กันเสียที่ว่า ทวารวดีก็คือนครปฐมนี่แหละ

แต่จากการถอดความโดยคุณก้องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญภาษาโบราณของกรมศิลปากร (ซึ่งหมายความว่า เป็นคำแปลจารึกหลักนี้ฉบับทางการ) นั้นได้ระบุเอาไว้ว่า

“(เมือง?) ทิมริงคะ เป็นยานของพระลักษมี เป็นเมืองที่ไม่มีเมืองใดเทียบได้ เมืองนั้นก็คือเมืองหัตดินาปุระ และคือเมืองทวารวดีซึ่งยิ่งใหญ่เนื่องจากความเจริญรุ่งเรือง เหมือนกับเมืองของพระวิษณุ”

แปลง่ายๆ ได้ใจความว่า ในจารึกเขา

ชิ้นส่วนจารึกทวารวดีวิภูติ ขณะขุดพบ (ภาพจาก : https://www.silpa-mag.com/news/article_39859)

(Edouard Chavannes) ที่ระบุว่า “Tu-ho-po-ti” และ “Tu-ho-lo-po-ti” ในบันทึกของพระภิกษุอูจิง ก็คือ “ทวารวดี” เช่นกัน

การที่ชื่อเสนอของบิลว่า “To-lo-po-ti” ตรงกับ “ทวารวดี” จะเป็นที่ยอมรับไม่ใช่เรื่องบังเอิญ เพราะ “ทวารวดี” หรือที่หลายครั้งก็เรียกว่า “ทวารกา” นั้น เป็นชื่อเมืองของพระกฤษณะ อวตารของพระนารายณ์ ตามท้องเรื่องในมหากาพย์รามายณะ อันเป็นหนึ่งในสองมหากาพย์สำคัญของอินเดีย

ดังนั้น ทวารวดีจึงเป็นชื่อเมืองศักดิ์สิทธิ์ ที่

ไม่มีใครแน่ใจได้ว่า เคยมีเมืองแห่งนี้อยูจริงหรือเปล่า?

โดยเชื่อกันว่า เมืองแห่งนี้ได้จมลงในทะเลไปเรียบร้อยแล้ว และนอกจากเรื่องราวจากเทพปกรณัมในศาสนาแล้ว ก็ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะยืนยันการมีอยู่ของเมืองแห่งนี้ได้เลยด้วยซ้ำ

ข้อเสนอของบิลได้ถูกขยายผลไปสู่ความพยายามที่จะค้นหาเมืองทวารวดีแห่งภูมิภาคอยุธยาเนย์ ที่เชื่อกันว่าอยู่ระหว่างประเทศกัมพูชากับพม่า โดยสันนิษฐานกันว่า สัมพันธ์อยู่กับกลุ่มโบราณวัตถุสถานที่พบกระจาย

จุดสุดยอดของกระบวนการสร้าง “อาณาจักรทวารวดี” ขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยนั้น เกิดขึ้นจากการพบเหรียญเงินสองเหรียญ ในโกขนาดเล็ก ที่ได้จากการลักขุดบริเวณซากเจดีย์โบราณแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างไปทางทิศตะวันตกของวัดพระประโทนฯ จ.นครปฐม ราว 1 กิโลเมตร เมื่อ พ.ศ.2486

ในเหรียญเงินทั้งสองดังกล่าว มีจารึกประดับอยู่ด้วย ซึ่งเซดส์ได้ถ่ายทอดและแปลความออกมาเมื่อ พ.ศ.2506 ว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณณะ” หรือ “บุญกุลศของพระราชแห่งศรีทวารวดี”

ซึ่งก็ดูเหมือนว่าจะเป็นหลักฐานสนับสนุนแนวคิดของเซดส์ว่า มีอาณาจักรทวารวดีอยู่ที่นครปฐม

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานเหล่านี้ยังไม่ได้พิจารณาถึงว่าชื่อทวารวดีก็ปรากฏอยู่ในหลักฐานอื่นๆ ของภูมิภาคด้วย เช่น จารึกจากวัดจันทิก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ที่กล่าวถึงการที่พระเทวีของเจ้าแห่งทวารวดี ทรงบัญชาให้พระธิดาสั่งสร้างพระพุทธรูป, ข้อความในตำนานอุรังคธาตุที่ระบุว่าชื่อเดิมชื่อหนึ่งของเมืองร้อยเอ็ด คือทวารวดี หรือชื่อเมืองทวารวดีในจารึกทวารวดีของพระเจ้าราชนทวารวรมันที่ 2 ระบุศักราชตรงกับ พ.ศ.1496 พบในเขตจ.สตึง ประเทศกัมพูชา ที่ระบุถึงชื่อเมืองทวารวดี โดยเซดส์เคยให้ความเห็นไว้ว่า เป็นชื่อเมืองทวารวดี (สถานที่พบจารึก ซึ่งเซดส์ว่าเพี้ยนมา

ดังนั้น การพบจารึกที่มีคำว่า “ทวารวดี” อยู่
ที่นครปฐมก็น่าจะเป็นหลักฐานยืนยันชัดๆ กัน
เสียว่า ทวารวดีก็คือนครปฐมนี้แหละ

แต่จากการถอดความโดยคุณกองแก้ว วีระ
ประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญภาษาโบราณของกรม
ศิลปากร (ซึ่งหมายความว่า เป็นคำแปล
จารึกหลักต้นฉบับทางการ) นั้นได้ระบุเอาไว้ว่า

“(เมือง?) ทิมริงคะ เป็นยานของพระลักษมี
เป็นเมืองที่ไม่มีเมืองใดเทียบได้ เมืองนั้นก็คือ
เมืองหัสตินาปุระ และคือเมืองทวารวดีซึ่งยิ่งใหญ่
เนื่องจากความเจริญรุ่งเรือง เหมือนกับ
เมืองของพระวิษณุ”

แปลง่ายๆ ได้ใจความว่า ในจารึกเขา
เปรียบเทียบ (เมือง?) ทิมริงคะ ว่ายิ่งใหญ่
รุ่งเรืองเปรียบเทียบกับเมืองหัสตินาปุระ
และเมืองทวารวดี และถ้านครปฐมคือทวาร
วดีแล้ว ผู้จารึกเขาจะเอาเมืองทวารวดีมา
เป็นความเปรียบทำไมกัน? (และนี่ยังไม่ับ
ว่า เมืองทิมริงคะที่ว่านี้อยู่ที่ไหน? แล้วทำไม
อยู่ๆ จารึกที่นครปฐมถึงต้องพูดถึงเมืองนี้
ด้วย?)

อันที่จริงแล้ว ชื่อทวารวดีนั้น ยังเป็นแค่ชื่อ
สันนิษฐานว่าจะมีเมือง, อาณาจักร, รัฐ
หรืออะไรทำนองนี้อยู่ในภาคกลาง (และเลยเถิด
ไปถึงภาคอีสาน) ของไทยยุคนะครับ

โดยคำว่าทวารวดี ถูกกล่าวถึงในโลกวิชาการ
เป็นครั้งแรกใน พ.ศ.2427 เมื่อซามูเอล บิล
(Samuel Beal) ได้ถ่ายทอดบันทึกการเดินทาง
ของพระภิกษุเสียนจั้ง หรือพระถังซำจั๋ง จาก
ภาษาจีนโบราณออกเป็นภาษาอังกฤษ

โดยในบันทึกเก่าแก่ฉบับนี้ได้กล่าวถึงคำว่า
“To-lo-po-ti” โดยบิลได้ระบุว่า ตรงกับคำว่า
“ทวารวดี” ในภาษาสันสกฤต โดยเป็นชื่อของ
รัฐที่ตั้งอยู่ระหว่างประเทศพม่าและกัมพูชา

และต่อมาก็ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการ
ร่วมสมัยกับท่านอื่นๆ เช่น อีตูอาร์ต ซาวานเนสส์

ชิ้นส่วนจารึกทวารวดีวิภูติ ขณะขุดพบ (ภาพจาก : https://www.silpa-mag.com/news/article_39959)

(Edouard Chavannes) ที่ระบุว่า “Tu-ho-po-
ti” และ “Tu-ho-lo-po-ti” ในบันทึกของพระ
ภิกษุอั้งจี้ ก็คือ “ทวารวดี” เช่นกัน

การที่ชื่อเสนอของบิลว่า “To-lo-po-ti” ตรง
กับ “ทวารวดี” จะเป็นที่ยอมรับไม่ใช่เรื่องบังเอิญ
เพราะ “ทวารวดี” หรือที่หลายครั้งก็เรียกว่า
“ทวารกา” นั้น เป็นชื่อเมืองของพระกฤษณะ
อวตารของพระนารายณ์ ตามท้องเรื่องในมหา
ภารตะ อันเป็นหนึ่งในสองมหากาพย์สำคัญของ
อินเดีย

ดังนั้น ทวารวดีจึงเป็นชื่อเมืองศักดิ์สิทธิ์ ที่
มีทั้ง วิจิตรงดงาม และเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่าง
มาก เพราะเป็นเมืองของเทพเจ้าองค์สำคัญ ที่
รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้สนใจศึกษาทาง
ด้านนี้

(ควรสังเกตด้วยว่า จารึกทวารวดีวิภูติที่วัด
พระงามนั้น กล่าวถึงชื่อเมือง “หัสตินาปุระ” ซึ่ง
เป็นเมืองสำคัญของฝ่ายเกาะพ ที่เป็นผู้ร้ายใน
มหามภารตะ คู่กันกับเมือง “ทวารวดี” ที่ถือได้
ว่าเข้ากับฝ่ายพระเอกคือปาดนพ เพราะพระ
กฤษณะยอมมาเป็นสารตีให้อรรถนในการรบที่
ทุ่งกุรุเกษตร ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของ
มหามภารตะในช่วงเวลาดังกล่าวของอุษาคเนย์
อย่างชัดเจน)

พูดง่ายๆ ว่า การที่ภูมิภาคซึ่งรับเอา
วัฒนธรรมความเชื่อ และศาสนามาจาก
อินเดียอย่างอุษาคเนย์ จะนำเอาชื่อ “ทวาร
วดี” มาตั้งเป็นชื่อเมืองหรืออาณาจักรนั้น ก็
ไม่ต่างอะไรกับการนำเอาชื่อ “อยุธยา” ซึ่ง
เป็นเมืองของพระรามในมหากาพย์รามาย
ณะมาใช้มันแหละครับ

แตแม้กระทั่งในอินเดียเองก็ตาม เมืองทวาร
วดีนั้นก็มิได้มีลักษณะเป็นเมืองในตำนาน ที่

ไม่มีใครแน่ใจได้ว่า เคยมีเมืองแห่งนี้อยู่จริง
หรือเปล่า?

โดยเชื่อกันว่า เมืองแห่งนี้ได้จมลงในทะเล
ไปเรียบร้อยแล้ว และนอกจากเรื่องราวจากเทพ
ปกรณในศาสนาแล้ว ก็ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะ
ยืนยันการมีอยู่ของเมืองแห่งนี้ได้เลยด้วยซ้ำ

ข้อเสนอของบิลได้ถูกขยายผลไปสู่ความ
พยายามที่จะค้นหาเมืองทวารวดีแห่งภูมิภาค
อุษาคเนย์ ที่เชื่อกันว่าอยู่ระหว่างประเทศ
กัมพูชากับพม่า โดยสันนิษฐานกันว่า สัมพันธ์
อยู่กับกลุ่มโบราณวัตถุสถาน ที่พบกระจาย
ตัวอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของ
ประเทศไทยในปัจจุบัน

แต่คำอธิบายที่ทรงอิทธิพลที่สุดน่าจะมาจาก
ศาสตราจารย์ออร์ เซเดส์ (Goerge Coedes)
ที่ได้เสนอเอาไว้เมื่อ พ.ศ.2472 ว่า ทวารวดี
เกี่ยวข้องกับกลุ่มโบราณวัตถุในพุทธศาสนา
แบบที่ทานเรียกว่า “ก่อนเขมร” ซึ่งพบที่ลพบุรี
และนครปฐม

และดูเหมือนว่าก็เป็นเซเดส์นี่เองที่เริ่มเรียก
ทวารวดีว่าเป็นราชอาณาจักร (เซเดส์ใช้คำภาษา
ฝรั่งเศสว่า royaume) อย่างชัดเจนเลยทีเดียว
เช่นเดียวกับข้อสรุปของท่านที่ว่า ทวารวดีนั้น
เป็นอาณาจักรของพวกมอญ เนื่องจากพบจารึก
ภาษามอญอยู่มาก

เซเดส์นั้นเคยรับราชการอยู่ในสยาม และได้
ได้ทำงานอย่างใกล้ชิดอยู่กับ “พระบิดาแห่ง
ประวัติศาสตร์ไทย” อย่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ นับสิบปี แถมยังได้ช่วยลำดับ
ยุคสมัยของประวัติศาสตร์ไทย ที่เริ่มต้นจาก
สมัยทวารวดีนี้แหละครับ แล้วค่อยไล่เรียง
มาจนถึงยุครัตนโกสินทร์ ข้อเสนอของเซเดส์จึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง
ในวิชาประวัติศาสตร์ของไทย

นครปฐม

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอฐานเหล่านี้ยังไม่ได้
พิจารณาถึงว่าชื่อทวารวดีที่ปรากฏอยู่ในหลัก
ฐานอื่นๆ ของภูมิภาคด้วย เช่น จารึกจากวัด
จันทิก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ที่กล่าวถึง
การที่พระเหวของเจ้าแห่งทวารวดี ทรงบัญชา
ให้พระธิดาสั่งสร้างพระพุทธรูป, ข้อความใน
ตำนานอุรังคธาตุที่ระบุว่าชื่อเดิมชื่อหนึ่งของ
เมืองร้อยเอ็ด คือทวารวดี หรือชื่อเมืองทวาร
วดีในจารึกทวารวดีของพระเจ้าราชนทรวรมัน
ที่ 2 ระบุศักราชตรงกับ พ.ศ.1496 พบในเขต
จ.สตึง ประเทศกัมพูชา ที่ระบุถึงชื่อเมืองทวาร
วดี โดยเซเดส์เคยให้ความเห็นไว้ว่า เป็นชื่อเมือง
ทวารวดี (สถานที่พบจารึก ซึ่งเซเดส์ว่าเพี้ยนมา
จากคำว่าทวารวดี) ในเขต จ.สตึง ไม่ได้หมายถึง
ทวารวดีในประเทศไทย เป็นต้น

เป็นไปได้หรือไม่ว่า “บุญกุลของพระราช
แห่งศรีทวารวดี” ในจารึกบนเหรียญเงินนั้น จะ
ไม่ได้ชี้เฉพาะลงไปว่าเป็นพระราชอาพระองค์ใด
เป็นการเฉพาะ ในเมื่อตัวจารึกเองก็ไม่ได้ระบุ
เอาไว้

แถบทวารวดีในจารึกก็ไม่ว่าหมายถึงทวาร
วดีในอินเดีย เขมร ปากช่อง หรือร้อยเอ็ดไป
จำเป็นว่าต้องหมายถึงสถานที่พบคือ... โดย
โดยเฉพาะเมื่อทวารวดีเป็นชื่อเมืองยุคแรก
ที่ไม่รู้ว่ามีจริงหรือเปล่า มาตั้งแต่ในอินเดียแล้ว
ด้วยซ้ำนะครับ

ประกอบกับอาณาจักรทวารวดีใน
ประเทศไทยก็ได้ชื่อมาจาก “To-lo-po-ti” และ
คำว่า “ทวารวดี” บนเหรียญเงินเท่านั้น

และยิ่งเมื่อมีการพบจารึก “ทวาร
วดีวิภูติ” ที่กล่าวถึงทวารวดีในฐานะ
ความเปรียบ เพื่ออ้างถึงความยิ่งใหญ่
และความรุ่งเรืองของเมือง จากวัดพระ
งามแล้ว ก็ยิ่งชวนให้สงสัยใจยิ่งขึ้นว่า
นครปฐมจะเคยเป็นเมืองที่มีชื่อว่าทวาร
วดี จริงๆ หรือ? ●